

Armádní generál in memoriam Ing. Vojtěch Boris LUŽA

* 26. 3. 1891 Uherský Brod
† 2. 10. 1944 Hříště u Příbyslavi



Předurčený velitel všech ozbrojených sil očekávaného českého povstání v protektorátě Čechy a Morava chtěl ozbrojeným bojem dokázat celému světu, že český národ nepřijal nacistickou okupaci trpně a pouze jen čekal na vhodný okamžik, aby zahájil aktivní boj. Avšak jeho život předčasně ukončila příbyslavská četnická hlídka.

V roce 1909 zakončil středoškolská studia na reálném gymnáziu ve svém rodišti a 11. listopadu 1912 složil první státní zkoušku na brněnském Vysokém učení technickém, kde krátce před první světovou válkou dosáhl absolutorium. Již 3. srpna 1914 byl povolán do rakousko-uherské armády a nastoupil službu u pěšího pluku 35 v Plzni. Absolvoval tříměsíční záložní školu pro důstojníky pěchoty. Krátce před Vánocemi se stal velitelem čety a odjel s pochodovým praporem na ruskou frontu. Praporčík

Luža padl do ruského zajetí 30. srpna 1915 u Malé Plači v Haliči.

Společně s dalšími zajatci se dostal až do Tulské gubernie, kde se 11. dubna 1916 přihlásil do tvořící se srbské dobrovolnické divize, v níž byl 20. července jmenován v hodnosti podporučíka velitelem čety kulometů 1. pěšího pluku. S plukem bojoval proti rakousko-uherským vojskům u Kara-Semenu, Tekedesi, Kokardfi a na dalších místech rumunské fronty. Během tříměsíčních bojů byl lehce raněn a po odsunu divize do zázemí velel kulometné rotě.

Dne 11. ledna 1917 se Luža vrátil do svazu Československé brigády a byl ustanoven velitelem kulometného oddílu 2. střeleckého pluku „Jiřího z Poděbrad“. V únoru 1917 přestoupil na pravoslavnou víru a přijal jméno Boris. S plukem se pak zúčastnil v hodnosti poručíka památné bitvy u Zborova. Jeho vojenská zdatnost a velitelské schopnosti byly důvodem Lužova rychlého postupu. Dne 1. srpna 1918 byl povýšen na kapitána, následně převzal velení 2. praporu a v předvečer historického dne vyhlášení československé samostatnosti dosáhl hodnosti majora. Dne 5. března 1919 byl jmenován zástupcem velitele a 4. prosince pak zatímním velitelem dělostřeleckého pluku, s nímž prodělal ústup z Ukrajiny přes Sibiř do Vladivostoku. Na Nový rok byl povýšen na podplukovníka a jako

velitel XIX. lodního transportu (na lodi „Madawaska“) 22. dubna 1920 stanul na půdě vlasti.

Podplukovník Luža se podobně jako velká řada jiných legionářů - důstojníků nevrátil ke své původní profesi a stal se vojákem z povolání. Mírová služba byla opět ve znamení rychlého vzestupu. Začal sice studovat v kurzu pro důstojníky generálního štábu, avšak současně byl jmenován velitelem pěšího pluku 5 „T. G. Masaryka“ v Praze. Obojí zvládl výtečně, neboť velitel Válečné školy, francouzský plukovník Jamet, v závěrečném hodnocení navrhl povýšit Lužu mimo pořadí do hodnosti plukovníka. V říjnu 1923 byl vyslán na zapracování k operačnímu oddělení hlavního štábu, aby po třech měsících byl ustanoven jeho přednostou. Dne 19. ledna 1925 byl povýšen na plukovníka a 16. července 1929 byl jmenován do první generálské hodnosti - brigádního generála.

Po šestiletém působení na hlavním štábu převzal v prosinci 1930 funkci velitele 1. horské brigády v Ružomberoku, kde setrval až do února 1932 (mezitím také přednášel v Kurzu pro vyšší velitele v Praze), kdy byl vyslán na stáž na Vysokou válečnou školu v Praze a následně na studijní cestu do pařížské École supérieure de guerre, aby pak 16. června 1932 převzal velení pražské akademie generálního štábu.

Nová funkce nepochybně vyhovovala jeho naturelu. Dne 1. července 1934 byl povýšen na divizního generála. Věnoval značnou pozornost novým teoriím ve vojenském umění, zvláště pak motorizaci a mechanizaci, avšak jeho pojetí determinovaly poměrně malé velitelské zkušenosti. To se projevilo například po účasti ukázkových manévru Rudé armády u Kyjeva v roce 1935, kdy poprvé spatřil opravdu masové nasazení vojenské techniky - tanků a letadel - a také výsadkových jednotek. Od té doby se stal horlivým zastáncem vojenské spolupráce se Sovětským svazem, aniž by však vnímal krutou podstatu sovětského systému.

Při reorganizaci československé armády byl divizní generál Luža, aniž by měl větší zkušenosti (velel dosud jen brigádě), a to na základě doporučení náčelníka hlavního štábu armádního generála Ludvíka Krejčího, ustanoven sborovým velitelem nejprve v Trenčíně a posléze v Olomouci. To nepochybně muselo vyvolat problémy, které jeho nadřazený zemský vojenský velitel Kadlec v roce 1936 vyjádřil takto: „*Neobyčejně pilný, možno říci, že je dřítčem, pokud se týče zkušeností s ním na letošních závěrečných cvičeních, zdá se, že potřebuje tvrdého velitele. Jest mu popřáti času k ukončení mentálního přeorientování se z velitele válečné školy (a theoretika vůbec) na trupiéra.*“ Lužovi podle Kadlece prostě chyběla tzv. *božská jiskra*.

Lužův pracovní elán sice naplňoval údivem podřízené i nadřízené, podrobně se seznámil s prostorem severní Moravy a to pravděpodobně rozhodlo o jeho jmenování dnem 30. listopadu 1937 zemským vojenským velitelem v Brně. V zářijové mobilizaci 1938 se tak stal velitelem 2. armády, která se rozvinula k obraně severní Moravy. S mnichovskou dohodou sice bytostně nesouhlasil, jak o tom svědčí jednání nejvyšších představitelů armády s prezidentem dr. E. Benešem, avšak na druhé straně, aspoň podle vyjádření hlavního velitele generála Ludvíka Krejčího, projevil v těchto dnech „*málo samostatnosti*“.

Po 15. březnu 1939 nastoupil generál Luža zdravotní dovolenou a po dvaceti pěti letech se přihlásil k složení druhé státní zkoušky na brněnské technice. Její praktickou část ukončuje v době, kdy došlo k násilnému uzavření českých vysokých škol. Dnem 1. prosince pak nastoupil službu u Zemského úřadu v Brně v hodnosti vládního rady a ve

funkci zástupce zemského přednosty technické služby pro Moravu. Na základě vlastní žádosti odešel 31. března 1941 do penze a zdánlivě také do ústraní.

Generál Luža byl po nacistické okupaci ve spojení s různými složkami domácího odboje a zvláště významné bylo jeho spojení s generálem Aloisem Eliášem, které trvalo až do zatčení předsedy protektorátní vlády a odchodu generála Luži do ilegality dne 29. září 1941. Druhý den gestapo zatko jeho manželku a syna Radomíra, kteří byli však 12. listopadu 1941 propuštěni.

Mezitím generál Luža odešel pěšky ke svému známému legionáři Č. Kravkovi, který jej ukryl v Javůrku u Domášova. Zde se také dozvěděl, že mnozí jeho spolupracovníci, jako například generál Hanák, podplukovník Tůma, major Pergler, major Voda a další, byli zatčeni. Spojení s Brnem a Prahou mu tedy zajišťoval státní zástupce JUDr. E. Peller.

Největším problémem ilegality bylo získat bezpečné ubytování. Tak v době heydrichiády se Luža musel přemístit do Bosonoh, což provedl společně se svými průvodci prázdným autobusem během noci. Zde pak navázal spojení se skupinou Obrany národa na Velkomeziříčsku.

K osobě posledního zemského vojenského velitele se postupně upjaly naděje zbylých vedoucích představitelů vojenského odboje (štábní kapitán K. Šteiner-Veselý a kapitán Josef Robotka) a občanského odboje na jižní Moravě (profesor Josef Grňa), se kterými se setkal v zimě 1942 - 1943 v Kadolní u Křižanova a později s nimi utvořil Radu tří. Po zatčení Lužova spolupracovníka, majora Žalmana, se přemístil k Velké Bíteši. Tehdy navázal styk s Ing. Karlem Stallerem, který mu zprostředkoval spojení se zahraničím.

Na podzim 1943 se generál Luža znovu sešel s profesorem Grňou, Šteinerem a Robotkou na Okarci, kde dohodli společný postup a politický program. Zásadou generála bylo spojit všechny složky národa v celek a následně vést jednotný boj proti Němcům.

„Jako voják sloužím celému národu, tedy těm nejširším lidovým vrstvám“, napsal tehdy generál Luža. Společně s profesorem Grňou projednali rozhodující vliv Sovětského svazu na poválečné Československo a shodli se na východní orientaci. Luža tehdy také napsal:

„Jediné Rusko nás uchrání před opakováním se Mnichova a jeho následků v budoucnosti předně proto, že jeho sousedství s námi nás zbaví strategické izolace, na níž zašla první republika přes všechna naše spojení. Jako soused bude nám SSSR moci poskytnout okamžitou pomoc v případě potřeby, proto třeba uzavřít s SSSR trvalý obranný spolek ve formě věčného přátelství.“

Ministr národní obrany divizní generál Sergej Ingr v poručství domácímu odboji počítal s Lužou ve vedoucí funkci v připravovaném ozbrojeném povstání. Ale také skupina Slováků kolem Vavro Šrobára si přála, aby Luža převzal velení na Slovensku.

Na formující se Radu tří narazilo v polovině roku 1943 brněnské gestapo, které okamžitě nasadilo dva své zkušené konfidenty - bývalé příslušníky vojenského odboje - Viktora Ryšánka a Stanislava Jizeru. Luža se však o jejich skutečné roli dověděl až v květnu 1944. Jména obou zrádců byla pak 14. a 15. června vyhlášena londýnským rozhlasem... Ovšem do té doby stačili část Lužových spojení prozradit a z generála se stal opět štvanec. V polovině srpna Luža opustil Českomoravskou vysočinu, neboť chtěl být, vzhledem k situaci na frontách, v Praze nebo v jejím blízkém okolí.

Za svého říčanského pobytu pak rozvinul skutečně bohatou organizační činnost až po vypracování „Všeobecných směrnic velitele domácího odboje č. 1“. Navázal osobní styky s vedoucími dalších odbojových skupin, účastnil se vydávání ilegálního časopisu

"Československý odboj" a současně pracoval na plánu velkého ozbrojeného povstání. Do této intenzivní práce zasáhlo zatýkání pražského gestapa, a proto se 28. září generál Luža v doprovodu poručíka Josefa Koreše (spojka mezi Říčanskem a Prahou) a Karlem Müllerem-Alexem (osobní strážce generála na Říčansku) vydali na cestu. Z Babic přes Nupaky, podél Klokočné na Zvánovice a podle Střímělic až do Zderaninek u Kácova, kde přespali. 30. září poručík Koreš odeslal Karla Müllera zpět do Říčan, aby tam zjistil současnou situaci. Na další cestu na Vysočinu se pak vydali generál Luža a poručík Koreš. Unavení a zmožení dlouhým pochodem, zcela promočeni, asi 18 kilometrů před cílem se šli 2. října 1944 usušit do hospody Marie Němcové v Hříšti u Přibyslavi. Na udání místního starosty byli přepadeni a zavražděni protektorátními (českými) četníky z přibyslavské stanice.

Tajný partyzánský soud v Proseči 8. října odsoudil za předsednictví podplukovníka Josefa Svatoně (velitele operační oblasti Vysočina-sever) všechny přibyslavské četníky k smrti. Akce, která měla být výstrahou všem kolaborujícím četníkům české národnosti, se uskutečnila 26. října. Exekuce ve sklepení četnické stanice se zúčastnilo dvanáct příslušníků partyzánského oddílu Čapajev, včetně generálova syna Radomíra.

Ten se později v exilu zapojil do činnosti proti komunistickému režimu v Československu, který následně vymazal z historie zásluhy generála Luži o vlast jak v prvním, tak druhém odboji.

PhDr. Zdeněk Vališ